

Андрій Миколайович ХАНЬКЕВИЧ,

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри оперативно-розшукової діяльності

та розкриття злочинів факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОВОЛОДІННЯ ОСНОВАМИ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПРАЦІВНИКІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

В умовах динамічно змінюваної оперативної обстановки, загроз організованої професійної злочинності, питання покращення якості професійної освіти, виховання і перепідготовки працівників Національної поліції дуже гостро стоять перед керівництвом відомства. Сучасні виклики злочинності потребують від оперативних підрозділів кримінальної поліції якісно нових підходів до вирішення поставлених перед ними завдань.

Аналіз експертних оцінок показує, що ефективність діяльності оперативних працівників блоку кримінальної поліції складає близько 30 %. Зміст численних звітів про досягнення у протидії злочинності дуже далекий від реального стану справ. Сьогодні на територіальних рівнях функціонування оперативних підрозділів майже не проводиться систематизації інформації, зібраної під час проведення оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) та оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування кримінальних проваджень.

Недостатня професійна підготовленість багатьох оперативних працівників та нерозуміння ними суті ОРД приводить до того, що система наявних оперативно-розшукових можливостей використовується неефективно. Оперативні працівники кримінальної поліції, у ході виконання службових обов'язків, відволікаються на другорядні, а нерідко і беззмістовні, у сенсі оперативної значущості, об'єкти. У свою чергу невідповідність вирішуваних завдань реаліям оперативної обстановки, їх рутинність, багатоплановість і дрібно-масштабність у кінцевому підсумку породжують безініціативність, байдужість і нерідко бездіяльність особового складу [1, с. 193].

Головною відмінною рисою оперативного мислення в ОРД слід вважати побудову максимально точних оперативно-інформаційних моделей подій, тобто актуалізацію та оперування контингентом осіб, окремими особами або їхніми ознаками у зв'язку з кримінальною подією, що досліджується, або розслідується. Процес побудови

оперативно-розшукової моделі ситуації – це послідовність етапів процесу оперативного мислення [2, с. 15].

Характер розумових дій оперативних працівників має бути спрямованим на аналіз наявної оперативно-тактичної ситуації та прийняття відповідних рішень для визначення напрямів пошуку та здобування оперативно-розшукової інформації, яка може мати значення для виконання завдань ОРД та досудового розслідування злочинів.

Найважливішу роль у цьому сенсі покликане грати оволодіння оперативними працівниками навичками проведення первинного кримінального аналізу отриманої оперативно-розшукової та іншої інформації, який становить собою специфічний вид інформаційно-аналітичної діяльності, яка полягає в ідентифікації та якомога більш точному визначенні внутрішніх зв'язків між інформаціями (відомостями, даними), що стосуються злочину, і будь-якими іншими даними, отриманими з різних джерел, їх використанням в інтересах ведення оперативно-розшукової та слідчої діяльності, їх аналітичної підтримки. У ході кримінального аналізу забезпечується цілеспрямований пошук, виявлення, фіксація, вилучення, упорядкування, аналіз та оцінка кримінальної інформації, її представлення (візуалізація), передача та реалізація [3, с. 119].

У розвинених країнах світу використання можливостей кримінального аналізу є обов'язковим для всіх органів правопорядку. Його зміст, правила та процедури чітко визначено та врегульовано у правовому відношенні. Це, зокрема, стосується ведення ОРД, досудового розслідування та розгляду кримінальних проваджень у суді.

Проведене дослідження питання щодо знання, володіння та застосування оперативними працівниками Національної поліції навичок з основ кримінального аналізу інформації дає підстави констатувати, що на цей час навчання та перепідготовка з даного напрямку не входить до пріоритетів відомчої освіти. Причому розмова не йде тільки про покращення або використання аналітичної складової в ОРД – вона майже відсутня. При цьому навіть керівники оперативних підрозділів не отримують систематичної підготовки за цим напрямом. Фактично прагнення деяких керівників отримати будь-якою ціною коротко-термінові дивіденди переважає над довгостроковою вигодою від навчання і підготовки сучасних кваліфікованих фахівців.

Ключовим елементом підготовки за згаданим напрямом має стати координація всіх освітніх і тренінгових програм у межах всього блоку кримінальної поліції з урахування програм окремих

служб і програм, що пропонуються університетами. При цьому освіта і перепідготовка мають стати стандартною, цикловою рисою в кар'єрах керівників, а певні рубіжі у відповідній спеціальній підготовці обов'язковою вимогою під час розгляду питання про призначення на вищу посаду.

У зв'язку з цим актуальним є розгляд деяких теоретичних і концептуальних підходів до підготовки і навчання курсантів і перепідготовки працівників оперативних підрозділів основам кримінального аналізу.

Необхідно зазначити, що програма навчання з основ кримінального аналізу має забезпечувати курсантів та слухачів таким спеціальними знаннями та навичками, які дозволять у майбутньому оперативним працівникам бути більш ефективними у підготовці та розробці планів оперативно-розшукових заходів за результатами обробки ними первинної інформації.

Окрім загальних питань теорії кримінального аналізу інформації (історичний огляд, призначення, мета, принципи) особливу увагу слід приділяти питанням розвитку аналітичного мислення, правильного складання документації, організації брифінгів, техніки аналізу даних, схемотехніці, а також навичкам роботи в команді.

Сьогодні, на жаль, у вищих системах МВС не робиться акцент на вмінні готувати та проводити брифінги, яке є життєво важливим для ефективного розподілення інформаційних потоків серед фахівців, які беруть участь в оперативних розробках та оперативно-розшуковому забезпеченні досудового розслідування.

В оперативних працівників до цих пір відсутнє розуміння складання аналітичних звітів за результатами обробленої інформації за правилами розвідувальних органів, коли суть проблеми й визначальні фактори викладаються й акцентуються на початку документа, у той час як стратегічно важливі факти використовуються для підкріплення основних умовисновків.

Курс (навчальна дисципліна, тренінг) основ кримінального аналізу завершується проведенням групових навчань з вирішенням поліцейського квесту, в ході якого курсанти або слухачі мають можливість застосувати отримані в аудиторії знання в обстановці максимально наближеній до реальної.

Розуміння того, яким чином результати навчання основам кримінального аналізу можуть використовуватися в ОРД, полегшує розуміння курсантами або слухачами їх ролі у правоохоронній системі та змушує ставитися більш поважно і відповідально до виконання своїх службових обов'язків.

Зрозуміло, що, якщо знання засвоєні і згодом застосовуються на практиці, поліпшується загальна якість роботи оперативного працівника. Але ефективність підготовки та зростання досвіду буде залежати від декількох змінних, включаючи мотивацію самого учня, вплив групи, а також методи викладання.

Таким чином, проблема підвищення компетентності оперативних працівників кримінальної поліції стоїть дуже гостро і усвідомлюється на всіх рівнях керівництва оперативними службами. Проте висновок, що якісне зростання індивідуального досвіду окремо взятих оперативних працівників неминуче є причиною поліпшення якості оперативно-розшукової роботи всього підрозділу, є передчасним. Ефективність роботи оперативного підрозділу багато в чому залежить від рівня його злагодженості і від якості управлінських рішень.

У цілому ж, на думку американських фахівців, програми навчання основам кримінального аналізу забезпечують оперативних працівників унікальними теоретичними знаннями у сфері розвідувального аналізу, а також надають рідкісну можливість для їх застосування та практичної апробації [4].

Список бібліографічних посилань

1. Ханькевич А. М. Використання кримінального аналізу в діяльності підрозділів кримінальної поліції // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 листоп. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 193.

2. Швець Д. В. Оперативно-розшукове моделювання в розкриття злочинів // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 листоп. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 15.

3. Сучасні методи досудового розслідування кримінальних правопорушень : підручник / О. М. Цільмак, О. Є. Користін, О. М. Заєць та ін. ; за заг. ред. О. М. Цільмак. Одеса : Фенікс, 2017. 352 с.

4. Lahneman W. J. The Future of Intelligence Analysis. Final Report. Vol. I. URL: <https://ru.scribd.com/document/373472732/future-intel-analysis-final-report1-pdf> (дата звернення: 31.07.2019).

Одержано 08.11.2019